

NOU ILLES AL NORD

Mònica Batet

més
LLIBRES

LA GERMANA DEL VIATGER

Podria passar-me hores parlant-te del meu germà, però escollir el millor inici d'una història, sempre se'm fa difícil i acabo anant endavant i enrere. Et demano, doncs, que tinguis una mica de paciència. La veritat és que no sé per on podria començar. Potser primer podria parlar-te de la Rolleiflex o potser seria millor que et parlés dels mapes que ell dibuixava de memòria des que tenia nou anys. També hi ha aquella gran discussió que van tenir amb la mare quan ella va descobrir que es comprava els llibres del senyor Lund, però això em sembla que t'ho explicaré més endavant. Probablement riuràs. Malgrat que han passat anys, encara hi penso. Sembla estrany, però hi ha situacions que quan et toca viure-les són les més dramàtiques del món i després amb el pas del temps es converteixen en un tresor valuósíssim.

Crec que ja ho tinc: començaré per quan la mestra del meu germà va demanar a la mare que anés a l'escola. Sí, l'inici serà aquest. No recordo amb exactitud si va rebre una trucada o el meu germà va arribar un dia amb un sobre tancat. Recordo, però, com ella li va preguntar a l'hora d'esmorzar si sabia per què la seva mestra li havia demanat que l'anés a veure amb aquella urgència. Si s'havia barallat amb cap altre nen o havia tingut cap altra mena de mal comportament, s'estimava més saber-ho i poder estar preparada per defensar-lo i defensar-se. El meu germà, que llavors devia tenir una mica més de vuit

anys, va afirmar, mentre s'encongia una mica d'espatlles, Estic gairebé segur que no he fet res.

De camí cap a l'escola jo també vaig preguntar-li si tenia cap idea de per què la mestra volia parlar amb la mare. Era la seva germana, a mi em podia dir la veritat. A més, si m'ho explicava potser podria ajudar-lo. La seva resposta va ser la mateixa, Estic gairebé segur que no he fet res. Vaig creure-me'l i diria que durant aquell dia no em vaig entretenir gaire a teoritzar sobre el que havia pogut passar. Com que dinàvem sempre a l'escola, no vam veure la mare fins a la tarda. La vam trobar asseguda a les fosques i amb els colzes sobre la taula. Quan vaig encendre el llum, ella només es va mirar el meu germà i va pronunciar aquella frase –mig pregunta mig retret–, De debò et pensaves que no me n'assabentaria?

I de què s'havia assabentat la meva mare?, deus preguntar-te. Veus? Ara m'adono que no he començat del tot bé. Em sembla que abans que continuï, has de saber que la meva mare era el que en l'època s'anomenava una dona abandonada. No sé si ja saps de què t'estic parlant. Seixanta anys enrere tot era diferent. Ara hi ha moltes parelles que es trenquen, però quan nosaltres érem petits era poc habitual, i si eres fill de pares separats molts et miraven condemnant-te.

A més, a la nostra ciutat els homes tenien aquell comportament totalment incompreensible. Se n'anaven de casa, sovint sense avisar, i era com si s'oblidessin de la seva vida anterior. És a dir, i això també t'ho poden explicar altres persones de la meva generació, aquells homes caminaven pel carrer sense cap mena de culpabilitat i si

es trobaven amb algun membre de la seva antiga família, feien veure que no el coneixien. Era dur passar a la vora d'algú que et continuaves estimant amb tota l'ànima i que t'ignorava.

El nostre pare se'n va anar quan nosaltres encara érem força petits i la mare es va convertir sense voler-ho en una dona abandonada. Moltes d'aquestes dones eren fàcils de reconèixer perquè anaven vestides de negre i amb els cabells recollits. No hi havia cap norma que les obligués a distingir-se de les que vivien amb el marit, tot i així diria que era una de les maneres d'expressar al món la seva desorientació. Encara que la mare mai no vestia de negre, va desenvolupar certes manies poc entenimentades. I la mania més gran em sembla que va ser evitar que el meu germà algun dia pogués anar-se'n de la ciutat.

Ara ho entendràs tot. Torno a la trobada de la mare amb aquella noia. La meva mare va entrar aquell matí al despatx de la mestra del meu germà amb certa inquietud i en va sortir perplexa. Perquè allò que li va explicar, ella no s'ho esperava. La història és senzilla. Pel que es veu, uns dies abans aquella noia va preguntar als seus alumnes què volien ser quan fossin grans. Les respostes van ser: metge, dibuixant, soldat, bomber, veterinari...

Respostes habituals, pensaràs. El meu germà, en canvi, va afirmar que volia ser viatger. Déu meu, ara hi penso i ric perquè aquesta era, als ulls de la mare, la pitjor professió que ell podia triar. A més, sembla que la mestra després de la seva resposta va intentar fer-li comprendre que aquella no era de cap manera una professió, i ell s'hi

va enfadar i va assegurar-li que evidentment que l'era i que tan bon punt com pogués pujaria dalt d'un vaixell i li ho demostraria.

Després de, De debò et pensaves que no me n'assabentaria?, van venir, D'on has tret que ser viatger sigui una professió? i Què és aquesta tonteria que agafaràs un vaixell i ens deixaràs soles? El meu germà, en comptes de disculpar-se, va afirmar que volia ser com el senyor Lund. No sé si algú t'ha explicat qui era. No et preocupis, te'n parlaré d'aquí a poca estona. La mare li va dir gairebé fora de si, Però el senyor Lund és una persona adulta i, si no ho recordo malament, et vaig prohibir que te'n llegissis llibres. Llavors diria que el va amenaçar en no deixar-lo sortir a jugar amb els amics els dissabtes i no sé si ell va fer gaire mala cara, però sí que va afirmar, abans que ella l'obligués a quedar-se tancat a la seva habitació, Doncs has de saber que sovint somio en palmeres i palaus orientals.

Ara m'adono que potser la millor opció hauria estat haver començat per les palmeres i els palaus orientals. No et podria dir l'edat exacta en què va sentir el desig de conèixer altres països, però ja en aquella època tenia una llibreta on apuntava tot el que volia veure. La tenia amagada en algun lloc del seu armari i algunes nits abans d'anar a dormir escrivia amb lletra petita frases com «Vull veure la gran muralla xinesa», «Vull veure la muntanya més alta del món», «Vull pujar dalt d'un avió i travessar l'oceà», «Vull veure les dunes d'un desert», «Vull veure dones africanes nues», «Vull veure on se celebraven les lluites de gladiadors»... Evidentment, també

hi havia les frases «Vull veure palmeres» i «Vull veure palaus orientals».

Has de pensar que tenia pàgines i pàgines escrites. Recordo que, a vegades, em llegia algunes d'aquelles frases i m'explicava com arribaria a aquells llocs. Sempre m'ho deia amb un to de veu molt baix perquè era conscient que la nostra mare no volia ni tan sols sentir a parlar de la possibilitat que ell algun dia hagués d'agafar un tren per anar a la ciutat del costat. Si ella hagués sabut que el meu germà amb set anys ja tenia una llibreta plena de frases, no sé què hauria pogut passar.

Des que va tenir aquella trobada amb la mestra del meu germà, la mare va viure en alerta. M'adonava de com l'observava mentre sopàvem i creu-me que jo no n'estava gens gelosa, de l'atenció que li prestava. Si t'he de ser sincera, més aviat em sentia alleujada. No podria dir-te si la mare va donar importància a les paraules *palmeres* i *palaus*, però sí que va ser aleshores quan va posar en marxa un seguit d'estratagemes perquè ell temés el viatge. Així doncs, moltes nits abans que s'adormís, entrava a la seva habitació i li explicava històries amb inicis magnífics i finals molt estremidors.

Recordo una història que li va explicar diverses vegades. Un noi jove desobeeix els consells de la seva mare, i va a una ciutat llunyana només per poder veure encantadors de serps. Arriba fins a la plaça central de nit i s'asseu en una de les múltiples rotllanes. Contempla admirat un home de barba blanca que toca amb parsimònia una flauta de fusta mentre una serp d'un verd selvàtic es mou al ritme de la música. Després la serp surt completament

del cabàs i s'apropa al públic. Aquell home segueix tocant i la serp s'arrecera als peus del protagonista de la història. Llavors l'home de la barba blanca canvia de melodia i la serp comença a pujar pel cos del noi fins que se li nua al coll i l'ofega.

Te'n podria explicar altres, d'històries, però he escollit aquesta perquè és de totes la menys sinistra. Deixa'm que et digui que jo dormia a l'habitació del costat i has de saber que em tapava les orelles per no haver de sentir ni aquella narració ni cap altra. I saps què feia el meu germà quan la mare li explicava la història de la serp? Doncs, li demanava encuriòsit on era aquella plaça.

A més, però, d'aquelles històries estranyes, que mai no he sabut si se les inventava o les treia d'algun llibre, la meva mare utilitzava altres recursos per dissuadir-lo de les seves ànsies de conèixer món. El que t'explicaré ara és totalment cert. La mare cada dia es comprava dos o tres diaris i buscava notícies tràgiques. Després les retallava i les deixava sobre l'escriptori del meu germà. A l'hora de sopar li preguntava, Has vist què ha passat amb aquell vaixell? o Has llegit l'article d'aquell pobre noi que somiava anar a Itàlia i que el primer dia d'arribar-hi el van apunyalat?

T'asseguro que en aquella època no vaig adonar-me del que pretenia amb aquelles preguntes i em sembla que el meu germà tampoc. De fet, ell l'escoltava i només movia el cap afirmant que havia llegit la notícia i que lamentava que aquelles persones haguessin tingut tan mala sort. Amb el temps he entès que devia ser esgotador per a ella adonar-se que del meu germà només aconseguia compassió però no por.

La mare també va intentar amb totes les seves forces que deixés de dibuixar mapes. El meu germà tenia una habilitat que jo, sense voler, vaig afavorir que aparegués. Potser et resultarà difícil de creure, però amb nou anys era capaç de dibuixar el mapa del món de memòria. La mare sempre me'n va donar la culpa perquè vaig ser jo qui vaig dur el primer atlas a casa. El meu germà i jo ens portàvem quatre anys, no sé si t'ho havia comentat. Els nostres papers estaven definits des del començament: ell era el curiós i jo la prudent.

La mare esperava de mi que tragués bones notes mentre que d'ell probablement només esperava que no es fiqués en gaires embolics. Diria que jo era una bona estudiant, però tenia un defecte del qual no he aconseguit desfer-me: no sabia dibuixar. Tampoc no tenia ni sentit de la perspectiva ni de les distàncies. Per això, quan aquell curs la mestra, que ens feia una assignatura que era una barreja d'Història i de Geografia, va dir-nos que la nostra nota final dependria de la qualitat dels mapes dibuixats, vaig sentir-me perduda.

Em passava molts diumenges al vespre asseguda a la taula del meu escriptori intentant imitar el mapa que la mestra ens havia manat per a la classe del dilluns. Cada vegada que agafava el llapis em suaven les mans. No et vull explicar ni com eren els meus mapes ni els comentaris que me'n feia aquella noia quan els avaluava perquè encara ara em fa vergonya. Com també em fa una mica de vergonya el que t'explicaré a continuació.

Un d'aquells diumenges el meu germà va entrar a la meva habitació i va ser quan va veure per primera vegada l'atles i a mi desesperada. Recordo perfectament que per aquell dilluns havia de dibuixar el contorn d'Amèrica del Sud i escriure-hi a sobre el nom dels països. No podria dir-te quantes vegades ho havia intentat ni quants papers havia estripat. Llavors ell va agafar l'atles, malgrat que jo li ho vaig prohibir, i el va posar a sobre del llit. Va dir admirat, Amèrica del Sud no és gaire més gran que les meves dues mans juntes. Dona'm un full. I jo més aviat amb poca esma vaig donar-n'hi un, i ell va dibuixar el contorn d'Amèrica del Sud més perfecte que he vist mai.

A partir d'aquell diumenge, el meu germà va dibuixar-me tots els mapes d'aquella assignatura mig d'Història mig de Geografia. Es van acabar les frases vermelles i la meva mestra va elogiar aquella millora sobtada, sense preguntar-me ni una sola vegada quin n'era el motiu. Per això, quan ell va demanar-me si li deixava tenir l'atles a la seva habitació vaig respondre-li que sí, perquè, si t'he de dir la veritat, més m'estimava tenir aquell llibre enorme tan allunyat com fos possible. El que va passar és fàcil d'imaginar. Ell se'l va estudiar, probablement, totes les tardes. Va copiar el nom dels països, va memoritzar capitals, rius, muntanyes... Va voler, per dir-ho d'alguna manera, fer-se una idea de com era aquell món que només podia mesurar amb les seves mans de nen.

M'agradaria esmentar-te un fet que sempre m'ha semblat envejable i que t'ajudarà una mica a entendre com era ell. Jo em mirava aquells mapes i només hi veia

un territori difícil de recórrer. En canvi, el meu germà hi veia proximitats i connexions. Sovint posava un dit sobre un punt concret i formulava conjectures que a mi no se m'haurien acudit. Em deia, per exemple, No t'adones que el Nil travessa un munt de països? Segur que hi deu haver un vaixell que et porta d'Etiòpia a Egipte. T'imagines com de magnífic seria poder fer aquest viatge? A més, el que ho convertia en sorprenent era que només tenia nou anys quan m'ho preguntava.

Malauradament, tot sempre s'acaba sabent. Vam estar uns quants mesos així: ell dibuixant-me els mapes els diumenges i jo acceptant les felicitacions de la mestra els dilluns. Llavors, un dia a classe aquella noia ens va anunciar que faríem un examen en què ella ens diria dos continents i nosaltres n'hauríem de dibuixar el contorn i després posar-hi el nom dels països. Vaig comprendre que allò es descobriria perquè tan bon punt la mestra veïés el meu examen s'adonaria de l'engany. I així va ser, i la mare va haver d'anar una altra vegada a l'escola.

Al començament, no ho va entendre. De fet, va dir exactament això, No ho entenc, sempre has estat una bona estudiant, per què has hagut de mentir amb un dibuix? No vaig poder respondre-li res. La seva mirada m'emudia. Llavors va venir aquella pregunta, comparable a un llamp que il·lumina la cambra més fosca, Si tu no has dibuixat tots aquells mapes, qui ho ha fet? Fins que no m'ho diguis, aquí no soparà ningú. Vaig continuar en silenci, procurant no mirar-me el meu germà, que estava en un racó del menjador tement com jo el moment en què ella lligaria caps.